

Bátyi Zoltán

Füstös rímek, kocsmazajban

Verssirató, egy szegedi költő emlékére

Egyébként költő – súgták ketten is a sörös korsók fölé hajolva. A költő, mondta a harmadik, érces-büszke hangsúlyt adva a szónak. Költő? – vágott rést tekintetem a termet beborító füstön, mert akkor még (múlt század, nyolcvanas évek) cigaretták parazsa izzott minden kézben. Én meg ámultam az örömtől, hiszen a fogalom: költő, nem kopaszra nyírt, rangjától fosztott, egykedvű vállrándítással kísért szó volt csupán, hanem vágy, irigykedés, tisztelet bújt meg a mélyén. Költő, mint himnuszos Kőlcsey, szózatos Vörösmarty, nemzetidolos Petőfi, toldis Arany. És persze költő, mint Ady, Babits, Kosztolányi, költő, mint József Attila, Radnóti, költő, aki dallamos rendbe szedi a szavakat, szerelmes lányok mosolyát fűzi össze hullámzó folyó hajjain bukdácsoló napfényvel, jókedvében táncra hív, bánatában világ balsorsán mereng. Költő, akinek kötetét ráncos kezű idős hölgyek simogatják a cukrászda nyárban fürdőző teraszán, szeplős kamaszlányok lapozzák földrajzkönyv alá dugva, unalmas iskolai órán, amikor még nem hallják, de bőrük minden pórusán érzik, hogy hamarosan folyosói csengő hangja robbantja szét a csöndet, és ők kiröppenhetnek a múzeumkertbe, ahol egymásnak szavalnak szép sorokat a verseiből. Költő, akinek kötetét olyan csapzott hajú egyetemisták dugják válltáskájukba, akik tarhonyaszagú menzán kanalazva a levest recsegő ágyakon megívott szerelmi csatákról álmodoznak.

– Keveset ír, de minden szava – és ekkor egyikük hangja elakadt, mert tudta, költőről beszélve mégsem szégyenülhet meg sűrke képpel, silány hasonlattal –, igen, minden szava hegedül az agyadban.

– Szóval költő, a verseit ott találod az újságok vasárnapi mellékleteiben, beválogatták antológiákba, és már majdnem megjelent az első önálló kötete is – súgta a másik, mintha költőről nem is lehetne másként beszélni, csak tisztelet hangján, és a tisztelet akkor őszinte, ha suttogásba öltözik. Talán éppen ennek a suttogásnak köszönhető, hogy a csalódás nem ült ki az arcomra, de még csak annyi ereje sem maradt, hogy gúnyos mosolyra ingerelje a szám széleit, mert hát miféle költő az, akinek csak egy majdnem megjelent kötet az életműve. A képek összetörtek: a múzeum kertjében nem szavalnak a lányok, válltáskában a szalámis szendvics nem dörgölődik könyve gerincéhez, és az idős hölgyek, igen, ott a cukrászda nyártól bágyadt teraszán is inkább kötésmintákról vitáznak, mintsem a költő verseiről.

– Sokat tanulhatsz tőle. Kalandos élete volt – kerülték meg újabb szavak a sörös korsókat. Sokat, így igaz, már ha magad is szeretnél költő lenni, bizonygatták új barátaim, amikor a Sajtóház klubjára (Klub? Inkább kocsmá, sötétedés után...) rázuhant az este vastag zajával, részeg dadogásával. A hamutartókban már hegyet formáztak a csikkek, a pult mögül parancsokat osztó pincér hatodszor, nyolcadszor, inkább huszadszor fenyegetőzött, több hitelt, már pedig nem ad. Az öreg portás asztalonként szórta könyörgését, uraim, ha lehetne, egy kicsit csöndesebben, hiszen tudják, a szomszédban magas rangú rendőrtiszt lakik, de szavait elnyelte a szesztől hevült bátorságba öltözött tömeg zaja. Még hogy rendőrtiszt, én, kérem alássan vezércikket írok, ha akarom hetente két nap is, csattant az oszlop melletti asztalnál a publicista önérzete, a terem végén felállított biliárdasztalon pedig vidáman koccantak össze a csontgolyók.

– Bemutassunk? – kérdezték mind a hárman, majdnem egyszerre. De nem, mégis úgy döntöttek, a költő kézfogása egy gyakornok tenyerét ne melengesse. Előbb baktasson csak végig az újonc azon az ösvényen, ami mellett szétszórtak tucatnyi hírt, emléket, tényt, pletykát és legendát a költőről, akinek az apja annyira kiművelt, olvasott ember volt, hogy egyetlen olyan titka sincs a világnak, ami előtte rejtve maradt. De az anyja – és ekkor hárman csóválták a fejüket, attól féltem, szétszórják fejükről az összes hajukat, no, az anyja az már egészen más, furcsa

asszony, szája szélén vastagon kent rúzst nyalogat, amikor estére szétrongyolja minden ép gondolatát az alkohol.

– Ő is iszik.

– Nagyon.

– Leginkább töményet.

– Nem csoda! Gyerek volt, amikor kitelepítették.

– A Hortobágyra, belvárosi polgárlakásból, tyúkszaros tanyára.

– Osztályidegen volt. Már ha tudod, ez mit jelent – dörömböltek dobhártyámon a szavak, mert akkorra már a suttogásból üvöltözés lett, még ha éreztem is: a hangszálakon remeg a félelem. Mert az olyan szavak, mint kitelepítés, osztályidegen beköltöztek ugyan a történelemkönyvbe, de a pártlap sajtóklubjában, igen abban a sajtóklubban, ahol éppen az én újságíró gyakornoki beavató ünnepségemet tartottuk, még ott ültek azok, akik a kitelepítésről egykoron olyan míves riportokat írtak, és megrándult szemöldökük, ha valaki, véletlenül az 56-os ellenforradalmat forradalomként, vagy akárcsak sajnálatos októberi eseményként említette.

– Osztályidegen – motyogtam, ereimben már lebirkózta a vért a sörrel kevert konyak, tudómben vastag, nyúlós masszává állt össze a füst, hasamban éppen arra készültek a belek, hogy visszanyomják egészen a számig az ebéd maradékát. Éreztem, menekülni kéne, mielőtt még földhöz ver a részegség, de nem tudtam, mert ott ült tőlem háromméternyire a költő, sőt már nem is ült, hanem állt, asztal sarkába kapaszkodva, és egy szonett sorait próbálta összefélcelni, ám nyelve már megbotlott minden szónál, ezért inkább intett, mint aki a harsány röhögést szeretné kizavarni az újságírók klubjából. De nem, a pincért csalta elő a pult mögül, és a szonett könyörgéssé csuklott össze, Tibikém, még egy konyakot, csak egyetlen egyet, ugyan, még egyet adjon már, hiszen hosszú az este – fröccsent, folyt a nyál a költő szájából, de karjában már nem volt annyi erő, hogy felemelje, és letörölje a kézfejjével.

– Azt mondták, költő? – bújt elő a fej az írógép mögül két nappal később, unalmas délelőttön, amikor még a langyos sétáló utca aszfaltja csak reménykedik: gyönyörű lányok túsarkú cipője kopogtatja majd a hátát, tölcsérből kipottyanó fagyalt húti, ha kiszórja rá minden tüzét a nap.

– Azt mondták. És azt is, majdnem megjelent már egy kötete.

– Jól mondták – bújt vissza a fej, hogy illeszkedjék a görnyedt háthoz, és a szemek ellenőrizhesék: jól ütött-e rá minden betűt az ujj a szerkesztőség fejléces kézirat papírára. Csattogott a gép, bosszúsan, durcásan, mint ki nagy zajával tiltakozik az újabb termelési riport ellen.

– És jó költő? – kérdeztem.

– Jó. És akkor mi van? Most újságot ír, cikkeket, olyan szarokat, mint én. Bizottsági ülés, népfront aktíva, szakszervezeti bizalmi portréja, strandok ünnepi nyitva tartása – köpte vissza a fej szája a választ. Talán nem is a száj, csupán a haj szólalt meg, a haj, ami borzosan emelkedett a hatalmas írógép dombja mögül.

– És éppen olyan szarokat, amilyenek te is írni fogsz – érkezett még egy mondat. De nem sértődtem meg, mert tudtam, biztosan tudtam, én soha nem írok szarokat, míves riportjaimra leszek büszke. És persze versekre, mert addig formázom a szót, amíg a sajtóklubban nem sügnak össze az én hátam mögött is: költő, verseit megtalálod a vasárnapi mellékletben, beválogatták antológiákba, és majdnem megjelent már egy kötete.

A vasárnapi mellékletig két verssel el is jutottam.

A költő, aki Hortobágyon tyúkszaros tanya udvarán leste gyerekkorában a csillagokat, odajött hozzám, hátba veregetett, nem is rossz, öcsi, mondta, és az arcomba csapódó, másnapig erjedt szesz bűzében vettem csak észre, hogy a költő, aki osztályidegen is volt, és olyan szerelmekről írt szonetteket, amilyenekről még az Olümposzon lustálkodó istenek sem álmodhatnak, milyen csúnya ember. Vézna testén nem korona volt a fej, hanem egy erőtlenül előrebicsakló golyó, amihez zsíros, ki tudja mikor mosott haj tapadt, mit tapadt, inkább csak lengedezett a szerkesztőséget átjáró huzatban. A szemei alá rancos táskákat varrtak az évek, a táskákon lila erek rajzolódtek, és ilyen erek ütöttek át ragyás bőre minden négyzetcentijén.

Mert a bőrét bizony fölszántották, talán ekevassal, talán himlővel, talán durván csattanó pofonnal, talán még olyan kegyetlen kór is megtámadta, ami vékony csíkokat szakított ki arcá-

ból, persze jó szándékkal, hogy így terelje el a döbbenet az orráról, amin apró dombok közé szorult az izzadság minden cseppje. A dombokon meg vörös foltok terpeszkedtek, talán még nevettek is, elégedetten, mintha azért küldték volna őket arra az orra, hogy eltorzítsák, és a tökéletesen elvégzett munkájukért már meg is kapták jutalmukat.

– Írsz valamit? – gyűrtem le döbbenetemet egy kérdéssel.

– Írok. Valamit. Talán... – nyomta el a cigarettát a költő, ám előtte a parázsról egy újabb szátra gyújtott, mélyre szívta a füstöt, megtöltötte a tüdejének legrejtettebb zugát. Le kéne szokni, motyogta. Nem szokik le soha, tudta. Kibámult az ablakon, mint aki éppen azt lesi, nem repül-e arra egy eltévedt rím, majd zsebre vágta mindkét kezét, szájában billegve integetett a cigaretta, mintha gazdája helyett ő szeretne elköszönni. És a költő, akinek majdnem megjelent már egy önálló kötete is, fájós derekát masszírozva elindult a földszinti klub felé, ahol már biztos átöleli az ihlet, de legalábbis megkapja azt a fél decis pohárba kiöntött cseresznyepálinkát, amitől minden sor végére rápötytyen a rím.

Ősz lett, mire elolvastam a költő minden versét.

Már amit megtaláltam. Megsárgult újságpapíron, könyvespolcának poros polcán felejtett, zsírfoltos antológiában. És azon az őszön tudtam meg, hogy nem leszek költő. Az én hátam mögött soha nem sűgnak össze: majdnem megjelent már egy saját kötete is, mert szétszóródó szavaimat én soha nem tudom olyan csokorba kötni, mint a költő, aki osztályidegen volt, és belvárosi polgári lakás elől, nagyon sötét éjszakában, teherautó ponyvája alatt hurcolták ki a Hortobágyra, de imádták az istenek, megáldották azzal, amit tehetségnek hívnak.

– Költő? Dehogynem. Máris az vagy – vigasztaltak páran, amikor két megjelent versem után jött a szombati mellékletben, bekeretézve a harmadik és a negyedik is.

– Nem, nem... A költő címet annak a csúnya embernek már félrerakták – panasztam, mikor a lap utolsó oldalán kinyomtatott tárcámat dicsérték, fülemben pedig ott zúgott-kavargott a mondat: nem is olyan rossz, öcskös. A mondat, amivel a költő kínált meg, a mondat, amiben nem volt szánakozás, lenéző fölény, talán még a biztatás nyomait is kitapogathattam volna, de nekem semmi kedvem nem volt nyomokat tapogatni. Vártak a tudósítások, riportok, portrék, miközben a költő a klubban művészetről beszélt, görög verselésről, és ha jó kedve volt (ritkán, percekre csupán) egy deci pálinkáért olyan kínrímeket fröccsentett ki a száján, hogy még az is asztal alá esett a röhögéstől, akinek tekintetével napközben káposztát savanyítottak.

– Megnéznéd? Csak három. És nem is olyan hosszú – toltam egyszer a költő elé mentegetőzve új verseimet, azt a néhányat, amiről magam is tudtam, talán, de csak talán megbújik bennük annyi érték, hogy egy költő számára is fogyasztható.

Megnézte.

Elolvasta.

– Neked mégis inkább a próza való, öcskös, inkább szép hosszú, faltól falig érő sorokat írsz. Azt a lovat hajtsd, hiszen már el is indult – vigasztalt délután, és kölcsönkért húsz forintot, mert akkor még húsz forint pénz volt (a verset, ha nem is sokan, de olvasták, a barátságok, ha nem is örökké, de legalább egy hónapig eltartottak), mert neki akkor húsz forint kellett, rajta marcona tekintetű Dózsa Györggyel. Pontosabban a húsz forintért megvehető két fél deciliternyi cseresznyepálinka kellett igazán, hogy kiirtsa kezéből a görcsöt, amitől annyira remegett minden ujjá. Én meg odaadtam a húsz forintot, és átkoztam a világot, mert nem nyomtattak még olyan bankót, amivel nem csak pálinkát, éles késsel szelhető kövér kenyeret, úszógatyát, vagy szerelmes lánynak szánt rózsacsokrot lehet venni, hanem rímeket, jambuszokat, epigrammákat és eposzokat, de leginkább olyan szonettek, amilyeneket csak a költő tud írni. A költő, aki a Hortobágyon, tyúkszaros tanya udvaráról nézte a csillagokat.

– Szóval prózát, öcskös. Talán novellát, szikrázó, bánatos, amelyet csak akarsz – motyogta két óra múlva részegen, feje megbicsaklott, arca csak azért nem csapódott bele a hamutartóba, mert az utolsó pillanatban egyetlen mozdulattal lesöpörtem a csikk-kukát az asztalról.

– De a versek, a szonettek, a rímekkel festett szerelmek... – dadogtam.

– A szonettek? Azt mondd? – nézett rám a költő, szájából nyál, szeméből könny csordult.

– Kinek kell itt már a szonett? És kinek a vers? Ezeknek – intett a pult felé –, akik egy felesre

sem hívnának meg, de ha elpusztulok, majd elmesélik, milyen kurva jókat is írtam? Ezeknek? – és legyintett, majd az arcomhoz nyúlt, és tenyere, izzadt, koszos tenyere melegétől borzongás szánkózott végig a hátamon.

– Azt mondom én neked, ha megkaphatnám a bőröd, igen a bőröd, amit olyan pofátlan természetességgel hordasz a fejedem, és megkaphatnám a mosolyod, amivel ágyba szédítet a lányokat, leszarnám én az összes versemet, szemétbe dobnám a szonetteket.

– Még hogy jambusok... Ugyan már! Jó pörkölt után a szeretkezés. Amiből neked, biztosra veszem, máris sokkal több jutott, mint nekem valaha is fog... – állt föl az asztalról a költő, akinek aztán, évekkal később megjelent az első és életében egyben utolsó önálló kötete, de a tüdejét, az ereit szétmarta a füst, szétmarta a szesz, és, mint mondták, oxigénsátor alatt halt meg egy gyógyszerszagú szanatóriumban. Igen, a költő rám kacsintott, a szombati novellád az, na, az tetszett, motyogta. Majd egy perc múlva örömmel kiáltott fel, hurrá!, mert úgy ért el a pultig, hogy a lába, az a visszeres, térdben roppanó, bokában sajduló lába nem bicsaklott meg egyetlen lépcsőn sem.

BOGDAN TOMASZEWSKI: Zala ölelésében (Ukrajna)

